

כיצד לבחור מסגרת חינוכית טיפולית לילדים בגיל הרך?

דניאלה שחר, מ.א. בגיל הרך, רכזת משפחתונים וגיל רך, מינהל שירותים חברתיים, עת"א - יפו

הורים יקרים,

הגעתם להחלטה שהנה באה השעה להכניס את ילדכם בפעם הראשונה למסגרת חינוכית ואתם עומדים בפני האתגר המורכב של מציאת הגן הטוב ביותר עבורו.

אתם רוצים לבחור מקום בו תדעו כי הצוות המטפל בילד, יאהב, יחבק, ילטף ויעניק לו יחס חם וקרוב. מסגרת חינוכית שבה הצוות יכיר את ילדיכם היטב, יתלהב ממנו, מאישיותו ומהתפתחותו, ויעביר תחושות אילו לילדכם כפי שאתם עושים זאת בבית.

מסגרת בה הילד יקבל את הטיפול לו הוא זקוק בגיל כה צעיר, בגיל בו הוא תלוי לחלוטין במטפלים בו. מקום בו יפגוש חברים למשחק וזמן איכות לקשר, משחק, לימוד וחקירה, שיביאו להתפתחותו המיטבית.

מסגרת חינוכית מתאימה תהיה כזו שתאפשר גם לכם לחוש בנוח, להרגיש רצויים, מקובלים, ובטוחים. כך תיווצר מערכת יחסים המאפשרת להעלות צרכים ובקשות הדדיות, ולהאמין כי הצוות המטפל בילדכם הוא הצוות המוכשר והנכון ביותר הן עבור ילדכם והן עבורכם.

כל הורה רוצה שילדו יקבל יחס וטיפול מיטבי כפי שמקבל הוא בבית, אך יש לדעת, כי טיפול של "אחד לאחד" אף פעם לא ישווה לטיפול אישי לילד במסגרת קבוצתית. גם במסגרות קטנות עם מעט ילדים, הילדים הם חלק מקבוצה, וסדר היום והכללים הנהוגים במקום הם אילו מאפשרים למטפלות לטפל בקבוצה של ילדים כה צעירים.

על פי מחקרים, נמצא כי קיים קשר בין מאפייני המסגרת החינוכית, לחינוך וטיפול איכותיים. כלומר, טיפול איכותי משפיע על ההתפתחות הרגשית, הקוגניטיבית והמוטורית של הילדים.

התכונות והכישורים הנרכשים ישפיעו על הישגים בלימודים, בחברה, בעבודה ובכל אשר יפנו. איכותן של התנסויות אלו נקבעת במידה רבה במהלך הטיפול היומיומי השגרתי ועל ידי האקלים הרגשי בסביבתו הקרובה של הילד. (קריטריונים על איכות מסגרות יפורטו בהמשך)

לכן, בבואכם לבחור מסגרת חינוכית, עצרו לרגע וחשבו, מהם הדברים החשובים לכם ביותר עבור ילדכם בשלב ההתפתחותי בו נמצא: האם הוא זקוק למטפלת חמה, אוהבת, רגישה, היודעת לקרוא את איתותיו הלא מילוליים או שחשוב לכם יותר שיהיה לו מרחב פיזי עם חצר גדולה ומתקנים, פינות משחק והעיצוב.

האם חשובה לכם מסגרת קטנה עם מעט ילדים, כי התינוק שלי מאד צעיר או שאתם מעדיפים קבוצת ילדים גדולה יותר לצורך התפתחותו החברתית (לילד בן שנתיים למשל). אם טווח גילאי הילדים משמעותי עבורכם, האם תעדיפו קבוצה רב גילאית בה הילדים לומדים זה מזה, לומדים להתחשב באחרים וכד' או קבוצת גיל הומוגנית כי חשוב לכם שהילד יהיה עם ילדים בני גילו.

העדפות לגבי הצוות המטפל: האם חשובה לכם השכלת המטפלות או שחשוב לכם יותר שהמטפלת תהיה עם גישה מתאימה וכזו המעניקה חום ואהבה, האם חשוב לכם שתהייה מנהלת במקום על מנת שתפקח על הנעשה או שחשוב לכם יותר שיהיה צוות קבוע הנמצא עם הילד במשך כל היום כדי להתעדכן בסוף היום בכל הקורה עם הילד. האם יש בעיניכם משמעות למסגרת חינוכית עם פיקוח והדרכה וסבסוד או שתעדיפו מסגרת פרטית?

אפשר ואפילו רצוי לקבל המלצות מהורים על מסגרות חינוכיות, יחד עם זאת, חשוב לברר, למה מתכוון ההורה כאשר הוא מגדיר את הגן כ"גן טוב". למה מתכוון כשאומר שהמטפלת מצוינת, האם הגישה החינוכית שלכם דומה לזו של הממליץ, האם הממליץ מתייחס לאותם קריטריונים החשובים לכם?

כדאי לבקר במסגרות שונות, להתרשם וללמוד על המקום והצוות. בקרו בגן בשעות בהם הילדים ערים ופועלים, בזמנים שונים של היום, כך תוכלו להתבונן בנעשה בגן. השאלות שלכם וההסברים על המסגרת מאת המנהלת או המטפלת חשובים אף הם להכרות ולהתרשמות, אך כדי להכיר את המקום ולהרגיש אותו עדיף להקדיש גם זמן לצפייה במקום ולנעשה. בקשו להיות מעט בגן ולהתבונן.

שבו, צפו והקשיבו ובחנו את מערכות היחסים בין אנשי הצוות, בין הצוות לילדים, ובין הילדים בינם לבין עצמם. הקשיבו לקולות, ראו את פניהם והתנהגותם של הצוות והילדים. שימו לב למחנכת, להתנהגותה והיחס שלה לילדים.

לאחר שבקרתם, התרשמתם, השוויתם וגיבשתם את העדפותיכם, בדקו עם עצמכם על מה אתם מוכנים להתפשר ועל מה בשום פנים ואופן לא, תנו מקום לתחושותיכם- היכן הרגשתם הכי נוח ונעים, ועשו החלטה.

בהצלחה

להלן קריטריונים לבחירת מסגרת חינוכית

המאפיינים לקוחים מ :

1. סטנדרטים להפעלת מסגרות חינוכיות לפעוטות, דו"ח וועדה מייעצת בראשותה של פרופ' רוזנטל, משרד התמ"ת, האגף למעונות יום ומשפחתונים לגיל הרך, ינואר 2009
2. סולם להערכת סביבה טיפולית לתינוקות ופעוטות, בשם ITERS-R
3. נהלים והנחיות לגבי הפעלת מעונות יום ומשפחתונים – אתר האגף למעונות יום ומשפחתונים.

1. סוג המסגרת - קיימות היום מסגרות חינוכיות- טיפוליות מגוונות המיועדות לילדים בגיל הרך :

ממסגרות כמשפחתונים, מעונות יום, הנמצאות תחת פיקוח והדרכה של ארגונים שונים המפעילים אותם ונמצאים אף הם תחת הפיקוח והנהלים של האגף למעונות יום ומשפחתונים, במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים או תחת פיקוח והדרכה של מוסדות אחרים ועד למסגרות פרטיות המפעילות משפחתונים, גנים, פעוטונים, גני – הורים, מטפלות פרטיות ועוד.

כדאי לבקר בסוגים שונים של מסגרות על מנת להשוות ביניהם ולהחליט מהי המסגרת המתאימה ביותר עבורכם.

כדאי לשאול ולברר מהי הגישה החינוכית המנחה את הצוות בפעילותו החינוכית. מהם גילאי הילדים במסגרת והגילאים המרכיבים את הקבוצה (האם קבוצה רב גילאית כבמשפחתון או הרכב קבוצה על פי גיל כבמעונות).

2. גודל הקבוצה - מתייחסת הן למספר הילדים במסגרת והן למספר הילדים בכל קבוצת גיל.

שהות בקבוצה קטנה, לילדים כה צעירים, חשובה על מנת שהמטפלת תוכל לראות כל ילד וילד ולהעניק לו את צרכיו הפיסיים והרגשיים.

3. יחס מטפלות- ילדים - על מנת שהמטפלת אכן תוכל להיות אחראית לחינוך ולטיפול בילדים

שבאחריותה, מספר הילדים שבהם היא מטפלת, קובע את היכולת שלה להיות אחראית בכל רגע נתון על שלומו הפיזי של הילד, להגיב בו זמנית לצרכים שונים של קבוצת הילדים, להכיר באופן אישי כל ילד בקבוצה שלה וליזום פעילויות מתאימות, מאתגרות ומעודדות התפתחות.

קיים פער בין המלצות וועדת הסטנדרטים לבין המלצות האגף למעונות יום ומשפחתונים, כפי שיוצג לעיל, ולכן כדאי לבחון הנושא לפחות על פי המלצת האגף.

א. משפחתונים- מטפלת אחת על חמישה ילדים בקבוצה רב גילאית, עד שני תינוקות בקבוצה.

ב. מעונות יום-

יחס מטפל- ילדים		מספר ילדים בכיתה		גיל
האגף למעונות יום	וועדת הסטנדרטים	האגף למעונות יום	וועדת הסטנדרטים	
1-6	1-3	15-18	עד 8	תינוקות 3 חוד'-15 חוד'
1-9	1-5	22-27	עד 10	פעוטות 16 חוד'-24 חוד'
1-11	1-6	27-33	עד 12	פעוטות בוגרים 25 חוד'-36 חוד'

4. הצוות- העבודה החינוכית- הטיפולית של הצוות היא אשר מגדירה את איכות המסגרת החינוכית, את איכות החוויות היומיות של הילד ואת ההזדמנויות שניתנות לו להתפתח בצורה נאותה. בביקורכם במסגרת כדאי לשאול לגבי:

- **השכלתו** של הצוות (מנהלת, מטפלות, סייעות, מנהלת משפחות).
- **הכשרות** שוטפות- לצורך הרחבת ידע מקצועי, למידת תכנים, מיומנויות וידע התפתחותי, בניית מערכים, גישות חינוכיות מתחדשות, ריענון עזרה ראשונה ועוד.
- **הדרכה** - גורם מדריך ומלווה את עבודת הצוות, אחת לתקופה, במהלך יום העבודה, מעשיר ומפתח, מכיל ועוזר בשאלות מקצועיות ואחרות.
- **וותק** – האם הצוות המיועד לעבוד במסגרת הוא צוות ותיק או שלחילופין צוות שמתחלף מידי תקופה.
- **אחראי כיתה**- מי אחראי בכל כיתה על קבוצת הילדים ועל הצוות? האם יש מובילת כיתה ולצידה צוות הנתון לאחריותה, האם לכל מטפלת קבוצה קבועה של ילדים שבאחריותה או שכל המטפלות אחראיות על כל קבוצת הילדים
- **סוג הקשר עם ההורים**- הנוגע לקבלת מידע על המסגרת, הגישה החינוכית, הפעילויות השוטפות, והעברת מידע על המתרחש והקורה עם הילד מידי יום ביומו.

5. האווירה – התחושה שלכם בעת הביקור, מהמקום הפיסי, מהשהייה, מקבלת הפנים ומההתייחסות אליכם, חשובה ביותר לצורך קבלת החלטות.

ילדים – הסתכלו על הילדים השוהים במסגרת, התבוננו עליהם ועל פועליהם :

- מה משדרים הילדים ומה מביעות **הבעות פניהם** על מצב רוחם, האם רואים על פניהם כי טוב להם, האם הם שמחים, עסוקים, משחקים, מתעניינים, סקרנים, צוחקים, האם שותפים לפעילויות יזומות
- הקשיבו **לקולות** שבחדר, האם הילדים מדברים, משתפים, מספרים, מתלהבים, צוחקים או שמא יש יותר קולות של בכי וכעס.
- האם הילדים מרגישים בנוח עם המטפלות, האם יש מי שמקשיב להם וקולט את איתותיהם.

צוות – התבוננו על **המטפלות ושימו לב ל :**

- **הבעות הפנים –** האם הן חייכניות, עליזות, מביעות התעניינות והנאה משותפת מהשהייה עם הילדים, מהמשחק איתם ומפעילותם.
- האם קיים **מגע** של חיבוק, ליטוף, החזקה על הידיים,
- האם בזמן הביקור אנשי הצוות ממשיכים לשמור על **קשר עין** עם הילדים
- **קשר מילולי –** אופן הדיבור לילדים, רמת השפה ואוצר המילים, טון הדיבור- נינוח, רגוע, נעים, מחייך
- **הבעת כבוד ורגש חיובי –** שיח מכבד המצביע על ראיית הילד, צרכיו, איתותיו, תמיכה בפעילות הילד, עידוד ושבח על מעשיו, הכוללת המללה לאופן פעילותו והתנסותו.
- התייחסות לילד **בעת קושי**, בכי, קונפליקטים עם ילדים. האם מדברת, מרגיעה, עוזרת בפתרונות, או שמשאירה אותו לבדו עד שנרגע.
- האם הגישה מעודדת **עצמאות** ויזומה? (אכילה, צביעה).
- התייחסות אישית לכל ילד, לילד בתוך קבוצה ולקבוצת הילדים ככלל.
- כיצד מציבה גבולות, האם התנהגותה יציבה ועקבית.

6. טיפול שגרתי – הטיפול היומיומי בתינוק ובפעוט הינו הזדמנות לקשר (קשר עין, שיחה) ללמידה (שמות

- חלקי גוף והפעולות, שמות מאכלים ועוד) להתנסות רגשית (פרידה מההורים בבוקר ומהמטפלת בסוף היום).
- טיפול איכותי מאפשר התייחסות אישית, רגישה, מותאמת ומכבדת לכל ילד,
- קבלת פנים חמה לילדים והוריהם בעת ההגעה למסגרת ובעת הפרידה,
- החלפת מידע בין ההורים למטפלת ובין המטפלת להורים,
- בקשו מידע על אופן ניהול שעת הארוחות, כיצד והיכן מתבצעות ההחלפות,
- והאם בגיל הצעיר קיימת הגמשה לצרכי הילדים בשעות האכילה, השינה והמשחק.

7. סדר יום ותכנים לימודיים

שגרת היום הכוללת פעילויות חינוכיות יזומות על ידי הצוות, כמו גם זמן למשחק חופשי, יזום וספונטאני על ידי הילדים והצוות מאפשרים מגוון הזדמנויות למידה ומגדירים את התכנית החינוכית-טיפולית. ניתן לבחון האם הגן המיועד הינו בעל סדר יום קבוע או גמיש, האם יש הזדמנות למגוון התנסויות כ: פעילות חופשית, יצירתית, משחק ולמידה, פעילות גופנית, הקשבה לסיפור, מוסיקה ועוד... הנותנים דגש לכל תחומי ההתפתחות בסדר היום. לאיזה מגוון של חומרי יצירה חושפים את הילד? האם מאפשרים לילד לגעת, להתנסות, להתלכך, לעבוד בבצק, צבעי גואש, מים, בוץ, אילו חוגים מתקיימים בגן ומי מפעיל אותם?

8. ארגון הסביבה החינוכית- לסביבה החינוכית השפעה על ההזדמנויות לילד להתנסות, לשחק, לפתח

- סקרנות, עצמאות, ביטחון עצמי ויכולת בחירה.
- במבנה יש **מרחב** נוח וזמין לילדים
- **הריהוט** מותאם לגודלם של הילדים, (שולחנות וכסאות נמוכים, שטיחים וכריות ופינות זחילה לתינוקות, בכמות מספקת ובמצב תקין.
- קיים ריהוט לצורך **הטיפול בילדים** ומקום לציוד הנדרש לטיפול בילד.
- יש **מרכזי פעילות** שונים כולל פינה רכה לרגיעה.
- **צעצועים** המיועדים ל**בחירה** בגובה המתאים לילדים.
- **משחקים** המעודדים קשר עין- יד, בניה והשחלות, משחקים המעודדים משחק דמיוני, ספרים לשימוש הילדים באופן חופשי,
- **חומרי יצירה** וציור, חול ומים.
- **חצר**- בחצר יש מתקנים המעודדים פעילות מוטורית תואמי גיל וחפצים או חומרים לחקירה והתנסות.

9. האוכל - התזונה היא מרכיב חשוב ומשמעותי מסך השירותים הניתנים לילדים במסגרת.

שימו לב ל**תפריט** הארוחות והרכב המזון היומיומי ולתפריט הכיבוד בימי ההולדת והחגים. כדאי לבדוק האם **האוכל מבושל במקום** ועל ידי מי ומהם התנאים הפיסיים של המטבח, או לחלופין האם האוכל מוזמן משירות חיצוני. אם בקרתם בזמן ארוחה, אפשר להסתכל על האווירה, על מקומה של המטפלת והאם יושבת עם הילדים, מאפשרת עצמאות באכילה או לחלופין עוזרת למי שצריך, האם מנצלת את זמן הארוחה גם ללמידה ותיווך.

10. בטיחות - מקום בטיחותי הינו תנאי בסיסי לקיומה של מסגרת חינוכית לילדים

- הסתכלו על הריהוט והציוד בחדרים ובחצר, האם נראים בטוחים, האם הצעצועים שלמים,
 - האם ארגז החול מכוסה ומשחקי החצר בעלי תו תקן.
 - האם קיימים אביזרי בטיחות נלווים כ: שערים, מגיני אצבעות בדלתות, שקעי חשמל מכוסים וכד'.
- מסגרת חינוכית אמורה לעבור בדיקת יועץ בטיחות, אישור חשמלאי, שירותי כיבוי אש, וגז.

11. בריאות - על פי נהלי משרד הבריאות אין לקבל ילד חולה למסגרת.

- ילד עם 38 מעלות חום, שלשול, פריחות, דלקת עיניים, אינו מורשה לבקר בגן.
- יש לבדק את נהלי הבריאות הנהוגים במסגרת ואת הנהל לגבי ילד חולה.
- יש להיערך מראש לסידור עבור הילד כאשר הוא נשאר בבית לצורך החלמתו, ולמניעת הדבקה של ילדים נוספים והצוות המטפל.
- האם המקום נקי? חדרים, שירותים, מטבח, חצר.
- כיצד המקום מחומם בחורף ומקורר בקיץ? האם יש מזגנים או אמצעים אחרים.

12. עלות - גובה שכר הלימוד ומסגרת מסובסדת על ידי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, הינה

- שיקול משמעותי עבור הורים רבים.
- בררו מהו גובה שכר הלימוד, עלות דמי הרישום, ביטוח, חוגים והאם יש הוצאות נוספות למסגרת, שחשוב לקחת אותם בחשבון העלויות.

13. שעות וימי פעילות - מעונות בפיקוח האגף למעונות יום ומשפחתונים פועלים על פי ימים ושעות פעילות

- ולוח החופשות שמפרסם המשרד. מסגרות פרטיות יכולות לקבע את ימי ושעות הפעילות על פי שיקוליהם ומפרסמות לוחות חופשות משלהן.
- בררו מראש נתונים אילו ובדקו כי אכן מתאימים לשעות עבודתכם.

בחירת המסגרת החינוכית תלויה בסדרי העדיפויות האישיים ובתחושות הנלוות לתהליך, המצביעות על כי זה המקום שאתם ההורים רוצים עבור ילדכם.
אמון במקום, במערכת ובצוות הם מילת המפתח והבסיס לכל בחירה, וחשובים להסתגלותו של הילד.

בהצלחה רבה והנאה במהלך כל השנה!